

ENSV SARK-i Banditismivastase Võitluse Osakonna eriteade
13. veebruar 1946. a.

10. veebruaril 1946 võtsid SARK-i Võrumaa osakonna töötajad Võrust Rõuge valda viiva tee 4. kilomeetrit kinni Võru Keskkooli vanemate klasside õpilased, kes püüdsid telegraafipostidele kleepida nõukogudevastaseid lendlehti:

1) Veski Heino Voldemari p. sünd. 1928. a. 9. kl. õpilane

2) Kaska Valev Jaani p. sünd. 1929. a. 10. kl. õpilane

3) Tammemägi Hans Rudolfi p. sünd. 1929. a. 9. kl. õpilane

Läbiotsimisel võeti kinnivõetuil ära 259 nõukogudevastase sisuga lendlehte, sh. Nõukogudevastase ajalehe Ugandi eksemplar.

ENSV Siseasjade rahvakomissar kindralmajor A. Reserv

ERA F R-I.N5 s127. 1106-109

Võru koolipoiste põrandaalune leht aastast 1945

Nr 74

08. aprill 2008

XIV aastakäik

TÄNANE LEHT: TAMMEMÄGI HANS ✉ SÕPRUSE 1-4, VALGA 68203 ☎ 56140290

Kodukoha meenutused

Mu kodu ei olnud ainult see Ahitse talu maa oma põllulapikeste, niidukeste, karjamaa ning kopluga, soosaarte ja metsatukakestega, järvekalda, kivihunnikute ja kraavidega. Ega ka ainult vana reheahi rehetare otsas kunagise puhaskambri, laudad, tall ja ait või uuemal ajal ehitatud võimas elumaja nelja toa, köögi, sahvri, esiku ning selle ukse ees lävepakuks oleva pooliku veskikiviga. Ega ka ainult pärnad maja taga, lilleaed ukse ees, loomad-linnud lautades, hobused tallis, või sõber koer kõiki valvamas.

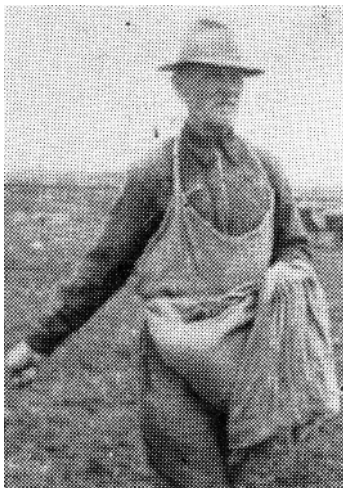
Loetelu oli vaid keskkond, mille üle laotus seletamatu ja nähtamatu koduvaimsus. Esivanematelt edasiantuna vanavanematele, nendelt vanematele ja meile, lastele. Teadmine, et siin olid sündinud, tegi sellest sünnipaiga, pere koos andis perekonnatunde ja turvalisuse. Kehtis ütlus: mu kodu on mu kindlus. On koht, kust võib minna, et tagasi tulla ja olla oodatud, tunda kodusoojust. Olla osake kõiges ümbritsevas ja toimivas.

Nii palju on kõike, mis mahuvad mõistesse kodu. Aga Jaan Lattik on kirjutanud: “Ma ütlen, mis kodu on – paik, kus ema käsi inimest kordki on õnnistanud, see on kodu ja kes selle õnnistuse osaliseks on saanud, sellel on kodu”.

Ma ei mäleta oma emapoolset vanaema Marit ega isapoolset vanaisa Adot. Aga mul oli õnn ema eluea esimese kümne aasta jooksul kogeda emapoolse vanaisa Juhani hoolitsust ja märkamatu suunavat mõju olla temale talutavaks “takjaks”. Vanaisa oli muidugi eelkõige põllumees, aga selle kõrvalt veel kalamees ja jahimees, mesinik ja muusikamees, mille tõttu oli temal lihtne mind panna “kutsikana” huvituma oma tegemistest ja tagajooksjaks kuhu iganes võimalik. Pühapäeviti kogunesid vanaisa juurde pillimehed, et harjutada õhtul peole esinema minekuks, mind ei aetud toast välja, olin kindlalt vanaisa selja taga. Vahel võttis vanaisa mind isegi esinemisele kaasa, kus mind vanaisa sõprade poolt poputati kommid ja küpsistega ning pandi kuhugi kõrvalisse nurka lava taga magama. Hommikuhämaruses kõmpi-

sime me “kaks pillimeest” kodupoole. Ainult jahile mind mehed kaasa ei võtnud. Selle eest seenele ja kirikusse läksime vanaisaga ikka tasapisi kahekesi, vanaisa pidi aegajalt puhkama kännu otsas või teepeenral. Kalapüügil võrgu või mõrdade kontrollimisel oli minu koht ikka paadininas, ka siis kui vanaisa oli naabrimehega kahekesi, vahel lubati mul ka mütaga kalu võrku hirmutada. Meevõtul või mesilaste hooldamisel või pereheitmisel olin ikka ninapidi juures, vahel sain nõelata, aga valu ei näidanud välja, sest muidu ei oleks lubatud meevurri vändata. Tasuks lõikas vanaisa taldrikule kaanetunud kärjemee-tüki, sest vurritatut mett vanaisa ei lugenud selleks pärismeeks.

Lugemaõppimine ema käe all vanast gootitähte-dega aabitsast läks hõlpsasti, sest vanaisa oli suur ajalehelugeja ja mul oli kange tahtmine tema moodi olla ja lugemisest osa saada.

Vanaisa oli väarikate vurrudega eluaegne piibu-meest Vene-Jaapani sõjast saati, millest osavõtust ja sinna minekust ta jutustas aegajalt, kui kedagi kuulamas oli. Talvel tekkisid vanaisa vuntside otsa jääpurikad, neid küll mul ära võtta ei lubatud, seda võis vanaisa ainult ise teha. Igal aastal kinkis ema vanaisale uue piibu sünnipäevaks, selle paki üleandmise au kuulus minule. Kurb pilt on sööbinud mällu vanaisa jumalagajätust oma jahikoeraga, kui ta enam ei jaksanud jahil käia, nutsime kogu perega. Oma hõbedaste ilustustega jahipüssi andis ta üle minu isale.

Külmal 1939. aasta talvel vanaisa suri, palju sõpru, jahi- ja muusikamehi olid tulnud teda ära saatma. Kuigi olin juba kümneaastane “mees”, nutsin meeletult.

Isapoolse vanaemaga, kes elas isa vennapere juures, oli mul tegemist siiski vähem. Ka tema oli “helde-lahke”, nagu laulusalmis öeldud. Poputas

mind pannkookide ja paksu mustika- või must-sõstra kisselliga, millele oli lisatud palju vahu-koort. Sageli küpsetas ta peenleiba, omapära oli see, et saia või leivapätsid olid pikergused, minu ema tegi need ovaalsed – imelik, mis lapsele võib mõnikord meelde jääda. Vanaema pidi üle elama meie pere küüditamise, kaunis viletsa elamise alanud kolhoosiajastul ning jõudmata ära oodata meie Siberist tagasi jõudmist. Ta suri 1958. aasta algul, meie aga vabanesime sama aasta augustis ja jõudsime kodumaale kuu lõpus. Aasta lõpul kihutati meid miilitsa poolt taas Eesti piiridest välja. Läks veel mitu aastat piiritagust elu Lätimaal, kuni saime luba asuda elama ENSV piirides.

Aga mälestuste kullateri kodutanumalt, kodu-õult, kodutarest, kodujärvelt, kodunurmedelt, kohisevast kodumetsast ja meie perekonnast selle keskel on valusalt palju. Mällu on jäänud üks jaanilaupäeva õhtu ema-isa seltsis, õde Imbi oli vist veel hoopis nooruke, vend Aldot veel polnudki. Läksime oma Ahitse järveäärse künka otsa, isal kaasas pikk latt selle otsa kinnitatud tõrva ja tõrvaste puudega täidetud vana ämber, minul kaasas raudkang latile augu tegemiseks künka kõige kõrgemale kohale. Ämber süüdatud, lükkas isa selle püsti, tuli paistis kõrgelt kaugele, naabriteni, kust nende tuleloit oli meile omakorda nähtav. Meie tuli peegeldus veel järveveelgi, aegajalt tilkus ämbri alla ja tuulde säravaid tõrvakübemeid. Istusime künka järvepoolisel küljel asuvale suurele kivile ja imetlesime oma vana kombe kohast jaanituld.

Ning ema hakkas rääkima kivist, millel me istusime, nii suurest, millist ei leidu mujal põllul ega metsas. Tema arvates oli see kivi püha ohvrikivi, nii nagu Ahitse tume metsaga piiratud järv arvatakse olevat olnud muistsete eestlaste poolt pühaks peetud järveks. Edasi teadis ema

rääkida lugu sellest, et see järv polegi kogu aeg siin asunud. Kunagi aegade hämaruses, kui Säna oli alles soode ja põlismetsaga kaetud ning rohkete metsloomade pärusmaa, asunud järv siit 3-4 kilomeetrit Pärlijõe poole, Kolo küla kandis. Seal aga ei peetud järvest lugu, loetud lombiks, ainult metshärjad, keda tollal metsas palju elanud, käinud seal janu kustutamas. Järv kurtnud oma muret härgadele, et temale see koht ei meeldi, lugu ei peeta, nime ei anta, et olge nii kenad ja aidake leida auväärne koht. Härgadel hakanud tänutundest järvest kahju ja vedanutki järve siia praegusesse kohta. Minu rumalale tõsiusklikule pärimisele, et kuidas härjad ikka järve vedada said, oli emal naeruline vastus: kari härgi tallasid soisesse pinnasesse kraavisarnase vao ja järv voolaski niimoodi ludinal härgade järel praegusele kohale, oleks edasigi läinud, aga liivased künkad olid vastas. Tõsi mis tõsi, Kolo külast järve lõunapoolse otsani ongi samapikk soine nõgus ala ja järve põhjapoolses otsas on liivakünkad ja liivauk. Järvele koht meeldis ja inimestele meeldis järv, ühe muinasjumala Ahti järele anti järvele Ahti nimeks, aga sakslaste poolt kohanimede kirjapanekul kirjutati Ahtisee, tähendab Ahti järv, mis moondus ajapikku Ahitseks.

Aga kuidas tekkis siis siia Ahitse talu? Nüüd kuulsin ka seda lugu. See olnud nii, et Ahitse rajaja ja esmaperemees olnud keegi Org, ema vanavanaisa, kes olnud mõisa kõrtsimees. Kõrtsipidamine läinud hästi, mõis oli rahul, ka kõrtsmik rahul. Aga kõrtsmikuametiga kaasnes ka külastajatega koos tarbitava tarbimine. Aegajalt ikka rohkem ja rohkem, majapidamine läks lõrri, pereelus pahandused. Asi läinud nii käest ära, et kõrtsmikuproua läinud mõisniku jutule ja palunud mõisahärrat vabastada mees kõrtsmiku kohast ja andku mõisahärra tükike metsamaad Ahitse järve lähedale üksikusse kohta, et seal ehk saab sellest viinakurjast lahti, ning uut elu alustada. Mõisahärra olnud nõus andma niipalju soist järveäärset maad kui soovite, pealegi tasuta, ainult tingimusel, et kui elamu saab ehitatud ja perejagu põldu haritud, tuleb see pärast päriks välja osta. Kõrtsmikuproua tänanud, läinud koju, rakendanud hobuse vankri ette, ladunud majakraami koormasse, purjus abikaasa ka vankrisse, sidunud lehma vankri taha ja asunud teele. Mitte niivõrd teele kui teetusse metsa. Juhtinud hobust ikka puudest mööda, puudevahelt läbi, sootidest läbi, põdsastest läbi, ikka edasi sügavamale metsa, et

järve lähedale välja jõuda. Mees magas vankris õiglaseund, hobu valis aegajalt isepäini teed ja tulemuseks oli ühe järvelähedase künkakese otsas puudevahelahele nii kinnijäämine, et ei edasi ega tagasi. Naine rakendas hobuse vankri eest lahti ning viis koos lehmaga lagedamale kohale sööma. Äratas mehe ka üles, andis kirve kätte ja nii raiuti ja rajati põlvkondade vältel Ahitse talu. Need olid ema jaaniõhtu jutud mulle ja isale. Tuli oli kustunud peaaegu, kui läbi sumeda suveõõ kodupoole liikusime.

Olin vist neljandas või viiendas klassis kui kirjutasin need lookesed ühe koduteemaliseks koolikirjandiks, sain hindeks kaks ja uue kirjandi pidin järgi kirjutama, mitte mingit muinasjuttu kirjutama, arvas õpetaja.

Aga see jaaniõõ, see tuli, järvepeegeldus, see istumine kivil, need ema jutustused. Need ei ole muinasjutt, need on reaalsus, ilusam mälestus kui muinasjutt, on midagi mida tasub endas kanda.

Olen alati mõelnud, kui raske võis olla mu emale, isale, õele, vennakesele nende öine väljavisamine nende Ahitse kodust, selle õhust ja mullast. Minu enese vangimine oli nendega võrreldes imelihtne, sest minu juured ei olnud veel jõudnud nii sügavale Ahitse mulda kui emal-isal. Olid ju nemad oma nooruse ja elujõu sellesse kodumulda jätnud või kulutanud. Põllumaad kividest koristanud, sooservi kuivendanud, hooneid ehitatud, juur- ja puuvilja aiad rajanud. Ligemale kahekümnepealise töukarja kasvatanud, neli hobust talli jõudnud saada, vajalikud uuemad põllutööriistad hankinud ja palju maad. Kõik see oli tulnud töö, hoole, higi ja vaevaga – eks sama raskelt tuli sellest järkjärgult loobuda kuritegeliku totra punase elukorralduse elluviimise heaks, joomarite, loodrite, sulide ja lausvaraste meelega. Kui paljudest oli nendel õnnelikke hetki, rõõmu elust? Ja kõige selle tasuks oli märtsiküüditamine, mille arutut julmust on võimatu sõnades seletada. Isegi paberilt ette loetud otsus: “saadetakse välja määratuks ajaks NSVL kaugpiirkondadesse” kõlab võikalt, see oli surmaotsus praktiliselt, ellujäämine oli juhuslik õnn, mis ei saanud osaks kõigile. Ei oleks ellujäämine osutunud paljudele võimalikuks, kui poleks toimunud ajaloolise tõe tasumismüsterium – kurjuse impeeriumi agoonia ja kokkuvarisemine. Avanes orjusest vabanemise võimalus pikkamisi ja visalt, aga siiski. Meie pereni jõudis vabanemine 1958. aasta augustis, nagu eelpool mainitud.

Ahitset, meie kodu, ei saanud me veel mitme aasta vältel ei külastada ega näha, enne kui saime loa Eestimaal viibimiseks. Polnud sinna võimalik minnagi, pesitsesid seal venemaaestlased. Kuulsime ainult, et hooned olla osalt kokkuvari- senud, osalt küttepudeks mahalõhutud ja ära- põletatud. Majas, meie lastetoas, kasvatatavat sigu vene kombe kohaselt. Ka aia piirdematerjal ära põletatud, milleks aed, kui seal midagi ei kasvatata. Õde Imbi, abiellumise järel kohaliku noormehega, asus elama tema tallu. Ema isaga aga said elama isa venna juurde. Mina jäin elama Valka, vend Aldo peale mäetehnikumi lõpetamist ja sõjaväeteenistust asus tööle Kohtla-Järvele. Niiviisi laialipillatult me siis elasime.

Saabus aeg, kus hakati vaikelt lagunened endisi taluhooneid sovhoosi-kolhoosi arvelt maha kandma ja sovhoosiliikmetele päriseks müüma. Imbil õnnestuski osta oma sünnikodu Ahitse elumaja tagasi. Aga ega venemaaestlased veel sellepärast rutanud oma Leningradi sugulaste juurde ära kolima, läks veel aastajagu aega senini kui saime näha seda, mis kodust järele oli jäänud. Pooleldi sealaudaks muudetud lagunema hakanud elumaja, umbrohtukasvanud õu ja aed, kokku- varisenud kaev, hoonetest oli alles ainult katkise katusega vundamendilt mahalibisenud otsapidi maasse vajunud aidahoone, teistest hoonetest oli järele ainult kõrged vundamendid nõgeste varjus. Ei ühtki teerada õues ega lapikest aiamaad. Tõin ka ema korraks seda kõike nägema, kartsin ema kurba reageeringut, ent küllap oli ta nende Siberi asumisaastate jooksul kogu oma pisaratevaru jõudnud ära nutta. Nüüd oli ta vaid sõnatu ja pilk eksles kusagil kauguses, ei raatsinud teda mitte ühegi küsimusega kõnetada, tundsimme ühte ja sama vaikset valu. Läksime mööda olematuks muutunud teed mööda järve äärde, kunagise paadi- ja supeluskohani. Edasi meie jaanitule

künkani ja suure kivini, mida hakkas juba varjama pealetungiv mets ja võsa. Sealt mööda metsaserva õue tagasi – meiekohtumine koduga oli teoks saanud.

Kõige kiuste asusime õega suuri plaane tegema elumaja taastamiseks, aidahoone päästmiseks. Õde ostiski katusekatteks eterniiti ja lasi töömees- tel katuse korda teha. Õetütar alustas tubade kordategemisega, tapeeti seina panema, reliini põrandale, korrastama majaümbrust. Viisime hädavajalikud mööbliesemed tubadesse, toolid- laudad, diivani, voodid. Toidu- ja köögitarbed viisime kohale. Hädavajalikku esmast ehitus- materjali, laudu ja väikeblokke. Aknad-ukseed said korda ja nüüd oli mõeldav juba välisuks lukus- tada. Õde istutas ka paar õunapuud vananevatele puudele lisaks. Ka aiamaa künti ja hariti ära, oli selline tahtmine, et kord ka kodutalus kartul maha panna, see saigi tehtud – sügisel oli ilus kartuli- saak, mõelda vaid, oma kodu kartul. Kartulivõt- misel olid abiks tuttavaid ja naabreid ning Ahitse talu laua ümber lõpetuseks sööma kogunedes oli viivuks taas elu toas tagasi ja tuli koldes.

Kuna meil puudus võimalus pidevalt seal elada, asusid seda ära kasutama “kallid kaasmaalased” omal viisil, oma mõistuse ja arusaamise järele. Ukselukk murti puruks ja üht-teist kuivainetest ja toidunõudest oli minema viidud. Panime tugeva- ma luku ja luugid akende ette. Luugid lõhuti ära, läbi pööningu lae ja ka akende oli sees käidud varastamas. Lõpuks oli ka uks ikkagi järele andnud ja seegi lihtne ja vana mööbel, mis me sinna olime viinud, oli viimseni varastatud. Polnud enam mõtet ukse sulgemiseks. Edasi juba varastati eterniit katusele, elektrijuhtmed ja pliita raudad ja tahmauksed truubil.

Ei usu, et seda tegid tulnukad kosmosest või pahad piiri tagant. Tegid ja teevad seda meie omad, omad eesti mehed, omad eesti naised. Seistes seal riisujatest rõövlite poolt rüvetatud kodutare lävel ei tunne ma, et “eestlane olla on uhke ja häa”. Ehk on aeg, see kõikvõimas, neile kohtumõistjaks.

Mu õde Imbi ja tema tütrele Laglele ning tema pojale Ragnaril on veel killuke tahet jätkata Ahitse nime hoidmist, aga kuidas ja kui kauaks... Minu päevad ja mulle antud aeg lähenevad lõpupoole, mina enam Ahitset aidata ei suuda, ma jään lootma vaid Jumala abile ja et Ahitse andestab mulle. Nii kauaks kui elan, ma vanemaid mäletan, Ahitset südames pean. See on ühe eesti kodu kogu lugu.

Sellel pildil on Ahitse talu vanaperemees Juhan Troska (mu vanaisa) oma jahipüssi ja abikaasa Mariga (mu vanaema), nende ees varalähkunud poeg Raimond ja tütar Vanda (mu ema lilledega). Taga seisavad Mari õde Olga oma abikaasa J. Antsovigaga.

Antsovite elutee viis neid Hiiu saarele, nende mu emapoolsete sugulastega on head suhted läbi aastakümnete, vaatamata kaugusele, säilinud tänapäevani. Nende pere Hiiumaale sattumise lugu on ema mulle jutustanud järgmiselt, on see tõsi või mitte, ei ole enam minu otsustada: Juhan Antsov olla olnud Rõuge mõisa metsavaht. Aegajalt juhtunud ikka, et külamehed mõisa metsas omavoliliselt toimetasid, kes varus kütet, kes ehitusmaterjali, kes karjatas loomi jne. Eks need kuuldused imbusid mõisasse ka, ja et Antsov piirdus ainult "kurjategijate" hoiatamise ja hurjutamisega, kedagi karistamata ja mõisasse teatamata. Kord jälle külamees varunud endale saunaehituseks hunniku palke, naabrimehel kole kade meel, nagu see ikka eestlaste juures on ja kohe mõisasse kaebama. Mõisateenijad suutnud küll metsavahti hoiatada, see omakorda külameest, viimane suutnud palgid isegi hagudega varjata. Aga kaebus oli täpne ja otsene ning mõisnik koos urjadnikuga tegid varguse kindlaks. Metsavaht vallandati ametist ja külamehele said osaks vitsad ja teopäevad kahju hüvitamiseks. Peale selle veel mõisnik keelitanud ümbruskonna mõisnikke, et need ei võtaks maarahva-sõbralikku metsavahti tööle! J. Antsov aga kedagi paluma ka ei hakanud ja leidnud endale meelepärase töökohta Hiiumaale, mis saigi perele koduks päevade lõpuni ja järglastelegi.

Kannatustesse kadunud aastad

Märtsi ja aprillikuu on vähemalt kahe põlvkonna mälus küüditamiskuudena. Vene okupatsiooni võimude ja nende eestisoost käsilaste poolt üksiasjalikult väljatöötatud salastatud operatsioon "Priboi" algas 25. märtsi varahommikul 1949. a. Tallinnas kell 4.00 ja teistes Eestimaa piirkondades 6.00. Kindral-major Kummi salajases ettekandes sm. Karotammele on äratoodud operatsiooni tulemused: väljasaadetud on 7885 perekonda, 20498 inimest, nendest 2870 kulaklikku perekonda. Operatsioon kulges edukalt, tapeti kaks vastuhakanut, ainult Võrumaa kulak Mihkel Soo tappis kõik talu loomad, süütas hooned ning seejärel tappis enda, elumajja põles sisse tema voodihaige isa. Elanikkonna reageeringust küüditamisele lubas Kumm ettekanda järgnevalt eraldi.

Täistuubitud trellitatud loomavagunitest koosnevad küüditamiseselonid jõudsid kaugetesse sihtkohtadesse aprillikuu jooksul. Venemaa arhiividest leitud salajastest genotsiidi tõendavatest küüditamisdokumentidest paljude hulgast ühe näitena võib tuua Novosibirski oblasti SA valitsuse ülema kindralmajor Petrovski ettekande sinnasaabunud 9 ešloni vastuvõtmise kohta 23. aprillil 1949. a.. Üldse võeti vastu 10064 inimest, s.h. 1989 meessoost, 4909 naist ja 3166 alla 16-aastast last, 2409 olid vanemad kui 55 aastat, üle 80 aasta vanuseid 155 inimest. Eakate vanurite hulgas ilma sugulasteta 695 inimest, veel 146 töövõimetut invaliidi, 9 nõdrameelset, 25 vanemateta alaealist last. Sanitaarne olukord ešlonides mitterahuldav: täitanud, nõrkenud, düsenteeria- ja gripihaiged, palavikuhaiged. Ära on märgitud ligi 90 aastaste vanurite suur arv, osa nendest on pimedad. On lahknevasi nimekirjades isikuandmete osas. Ešlonide kõrgetes auastmetes ülemad on jätnud kasutamata ešlonide vajadusteks eraldatud rahalised avansieraldised summas 765872 rbl. 48 kop. mis on ülekantud Novosibirski SA valitsuse kontole. Need on mõtlemapanevad, tapvad arvud, julmad ja andestamatud kuritegelikud arvud. Pole põhjust arvata, et teistes ešlonides ja sihtpunktides midagi teisiti sai olla, seda tõestas ka nende ridade kirjutaja perekonna teekond Irkutski oblastisse saadetud ešlonis.

Võibolla ei meenukski need koletud sündmused ja talutud nälg, külm, alandus, piinad ja kaotusvalu nii rusuvalt ja pidevalt, kui kõigi nende õuduste veel elusolevad kordasaatjad karista-

matult meie maal ja meie keskel elades üha jultunumalt meie rahvast ja riiki ei ründaks ja ähvardaks. Ei saadaks oma inimvihkajalikust ideoloogiast nakatunud noori võsukesi vene impeeriumi lippude ja loosungite all meie linnades vandaalitsema ja mässama. Eriti vastik ja võigas on taluda eesti rahvusest nende koletute aegade taganutjaid-igatsejaid ja meie riigi iseseisvuse vastu kõikvõimalike avalike ning varjatud riugastega võitlejaid, virisejaid, tegemas koostööd meie maa surmavaenlastega.

Märts-aprill 2008.

H. Tammemägi

KODU

KODU KASK JA KODU LÄVI
MIDAGI ON ÜHIST NEIL
LAPSEPÕLVE MÄLESTUSED
MEELEST IIALGI EI LÄE

SIIN ME KASVASIME ÜLES
EMA-ISA PÕLVE PÄÄL
KODUÕUES HALJAL MURUL
PALJAJALU JOOKSIME

EI MEIL OLNUD MURET-VAEVA
KODUÕUES HÕISATES
KUNI VÕIMU KURI KÄSI
SAATIS SIBERISSE MEID

PALJU AASTAID ELASIME
KÜLMAS KARMIS SIBERIS
AGA MEIE ELUJUURED
KODUMULDA KINNI JÄID

EI ME USKUND IIAL SEDA
ET KODU TAGASI VIIB TEE
AGA SAATUS JUHTIS NÕNDA
ET KODUMURU TALLAB JÄLLE JALG

EI NEIL OLNUD KODUKOHTA
SÄNGI ASET POLNUD KA
ONU POOLE KÕIK SIIS NEMAD
ASUSID ELAMA

Küüditatute kokkutulek Kesknurme talus 1992. a.

Ester Hani

Märtsiküüditamine kaardil

